

PARTIZANSKA KNJIGA

Edicija
Europolis
Knjiga 1

PARTIZANSKA KNJIGA

Naslov originala
Tomaž Kosmač
Punk is dead

© Copyright @ Beletrina Academic Press, 2008

www.beletrina.com

© za srpsko izdanje Partizanska knjiga, 2021.

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

Urednici
Srđan Srđić
Vladimir Arsenić

Tomaz Kosmac

Punk is dead

Sa slovenačkog prevela Jelena Dedeić

Kikinda, 2021.

ISBN 978-86-6477-066-8

VRTLARSTVO

Komadao sam sneg oko gajbe, a komšija me je pitao:

„Imaš li pet minuta vremena?”

Odložio sam lopatu. Jesenas je postavio šator za rasadnik. Do tada skoro da nismo razmenili ni reč i dopadao mi se takav odnos.

„Još letos sam te viđao kako brižljivo zalivaš cveće na terasi”, rekao je dok smo iznosili zemlju iz kombija.

Vreće su bile lagane. Mogao je i sam da ih iznese, i to bez naprezanja. Osetio sam da se nešto iza brega valja. Potvrdio je moje slutnje:

„Zašto ne bi prešao kod mene?”

„Da radim?”, zgrozio sam se i na samu reč.

„Da pomogneš”, nasmejao se. „Pošteno ću ti platiti. Ionako se samo vucaraš oko kuće. Znam te!”

„Razmisliću”, rekao sam da mu se ne zamerim odbijanjem iz prve.

„Samo razmisli! Tako povoljnu ponudu nećeš više dobiti. U rasadnik možeš da dođeš kad hoćeš i da iz njega odeš kad ti dosadi. Uglavnom ćeš biti sam. Niko te neće gnjaviti.”

Te noći nisam mogao da zaspim. Domen mi je podmetnuo kukavičje jaje. Zaista sam se besciljno vrteo oko kuće i stvarno sam teško živio bez kinte. Ipak, bilo mi je malo ispod časti da tezgaram kod komšije, koji je povrh svega bio i mlađi od mene. Odrastao sam u sistemu u kojem se hijerarhija godina donekle cenila.

„Pa dobro, hajde da probamo”, ipak sam otišao kod njega sledeći dan.

Rasadnik je bio pun stisnutog zgnječenog cveća. Najviše je bilo ciklama. Domen je pokazao kako treba da ih sredim. Svakom cvetu sam se posvetio s ljubavlju.

„Moraćeš brže”, rekao je.

„Ne može brže! Vidi kako se guraju! Kao pilići u kavezima! Ne mogu ni da dišu!”

„Što ih pre očistiš, pre će naći kupca i pre će doći do vazduha.”

Žurio sam. Ne zbog njega. Zbog ciklama. Shvatio sam da sam došao u mesaru, a ne u cvećaru. Mogao sam odmah da odem, ali cveće bi trpelo. U mukama bi umiralo zbog mene.

Narednih dana sam im olakšavao muke. Čim bi Domen odveo najlepše u prodaju, razdvajao sam ih. Sizifov posao. Dovožio je nove i stiskao ih u sandučice. Pizdeo sam:

„Zar ne vidiš da su jedva došle do daha?!”

„Ovde ima mesta bar za još sto saksija”, natrpavao je ionako već prenatrpene stolove.

Mamona je zanimala samo zarada. Pokušao sam da ga razumem. Postavljanjem šatora navukao je kredite

na vrat i želeo je što pre da ih otplati. Bio je prijatan momak. Kao Hitler, ako si se slagao s njim.

U početku sam radio po dva-tri sata, kasnije sve više. Nisam bio prisutan baš svaki dan. Domen i ja smo se dobro kapirali, samo nikako nismo mogli da se složimo u vezi s količinom robe.

„Kad sam otvarao, zarekao sam se da će kod mene biti svega napretek”, ponavljao je.

„Dobro, ali preteruješ! Zašto se ne bi specijalizovao za jednu stvar?“, navijao sam za ciklame, jer sam se zaljubio u njih. „Svi bi znali da su kod tebe najlepše i imao bi stalne mušterije!”

„I baš si njih našao, da me jebeš u zdrav mozak!”

Čemu god da sam se protivio, govorio je da ga jebem u zdrav mozak.

Četvrtinu ciklama smo bacili na otpad iako su još bile predivne. Izašle su iz mode s prvim suncem. Imale su potpuni sjaj do petnaest stepeni Celzijusa. Kao glavni artikal ih je zamenila jagorčevina. Opet smo sabijali saksije do iznemoglosti. Srce me nije više toliko bolelo. Kad radiš u logoru, postaneš debelokožac.

Krajem februara je napadalo šezdeset centimetara snega. Ciklame su ponovo postale aktuelne. Najradije bismo ih ekshumirali. Jagorčevina je samo donosila troškove. Koliko vode i vremena smo potrošili na nju, trebalo je da je prodajemo za evro da bismo pokrili bar

nabavnu cenu. „Tuš” i „Merkator” su je davali po 50 centi.

„Je l' sad vidiš...” , odvaljivao sam slojeve snega s krova, „... da je trebalo da se specijalizuješ? Ciklamama se jebe za hladnoću.”

Jagorčevina je svaki dan zahtevala mnogo nafte za grejanje.

„Kakve sam sreće...” , zabrinuto je gledao u nebo Domen, „... još će mi se i šator srušiti!”

Prognozirane su nove padavine, ali u martu je počelo da se menja nabolje. Sneg se otopio i pridružio nam se Balin. Nadimak je dobio jer mu je lobanja bila obrijana dogola. Imao je dvadeset tri godine i bio pun energije. Što bi danju zaradio, noću bi potrošio. Kad bi mu nešto ostalo, spiskao bi preko vikenda. Izgledalo je da Domen zapošljava samo izgubljene slučajeve. Odmah su se skontali za duvku. Svaki čas su hvatali krivine da odu na dim. Kao zagriženi alkoholičar, nikad im se nisam pridružio. Kidao sam požutele listove s jagorčevine i pokušavao da stignem Balina. Radio je izuzetno brzo. Svako je imao da očisti pola rasadnika. Uprkos pauzama debelo me je prestizao. Od osnovne škole se bavio cvećem. Radio je čak u Hrvatskoj. Činilo mi se da poznaje biljke bolje od Domena.

Tokom svake smene obrtali smo po gajbu piva. Ritam života mi se remetio. Bio sam navikao da šetam po prirodi i uveče sam bio kô nov da nešto napišem uz čašu vina. Sad bih se svake večeri strovalio u krevet sa stomakom koji klokoće, nesposoban za bilo šta.

„Bili smo vredni. Dosta smo prodali”, pozvao nas je Domen, kao i svako veče posle posla, u restoran. „Zaslužili smo neki gutljaj.”

Zbog Dana žena smeškala mu se dobra zarada. U februaru ljudi još nisu znali za rasadnik. Dan zaljubljenih je prošao bez posete. Onda je dao reklamu na lokalni radio i narod je nagrnuo.

„Bez mene”, rekao sam.

U lokandi sam se nalivao i prisiljavao sebe da budem druželjubiv. Nije mi više bilo do toga. Nedostajali su mi samoća, mir i da budem sam sa sobom. Nisam mogao da zamislim da ću sledećih trideset godina, uveče posle posla, zaludno visiti za šankom.

„Kako hoćeš”, odlazili su sami.

Usred noći su mi telefonirali da su razbili kombi. Uopšte nisam pitao za njihovo zdravstveno stanje. Domen bi se svaka dva meseca slupao. Uvek je prolazio bez povreda. Bio je rođen pod srećnom zvezdom, iako se samom sebi činio bogomdan. Da nije lomio lim, odavno bi se izvukao iz kredita. Ovako je svaki put morao da iznajmi privatnika za razvoženje cveća dok ne popravi kombi i sahranio bi pola zarade.

Na proleće smo sadili višegodišnje i jednogodišnje biljke. U poslu su tekli med i mleko. Sekli smo rascvetale vrhove, podupirali ih i kasnije presađivali. Nisam verovao da će nešto izrasti, ali nam je sve uspevalo. Domen je vladao scenom više nego što se činilo na početku. On je bio direktor, Balin poslovođa, a ja proleter.

Najviše mi je kidalo živce većito premeštanje saksija. Postavili bismo ih na sto, a Domen bi za nedelju ili dve donosio nove, pa smo ih selili dole u hlad. Onda bi im trebalo sunca, ali ne previše, pa smo premeštali ceo rasadnik. Čim bismo ga sredili, trebalo im je još više sunca, pa smo saksije nosili napolje. Onda su one koje su bile napolju morale unutra i tako ukrug.

Vođe se nisu sekirale oko nereda, ali ja nisam podnosio da boravim u svinjcu. Ostavljali su smeće onako kako im je ispadalo iz ruku. Znali su da mi živci neće dati mira i da ću čistiti za njima. Smejali su se mojoj pedantnosti.

Kupci su bili njihov teren. Često bi me neka stranka pitala za savet ili cenu. Upućivao sam ih dalje. Domen je uglavnom poslovaio na crno. Nije imao nikakvu evidenciju. Već sam radio s takvima i uvek bi mi ruka zalazila u kasu, pa sam zato izbegavao prodaju. Dešavalo se da zaboravim da stavim novac u blagajnu. Domen to verovatno ne bi ni primetio, ali nisam želeo da ga prevarim. Bio sam zadovoljan s malo više od dva evra po satu. I dalje nisam imao mnogo, ali mogao sam bez brige da odem u prodavnicu ili kafanu.

„Kupio sam plac”, obavestio me je Domen na jesen. „Ne moraš više da čistiš metlom za nama. Balin i ja ćemo biti na Kalcama, ti ćeš ostati u Godoviču.”

„Sam?“, od sreće nisam mogao da poverujem.

Kalce su bile udaljene dvanaest kilometara.

„Brinućeš o proizvodnji, s vremena na vreme ću ti zadati šta treba da se pripremi, tad ćeš morati malo da požuriš, inače neću da sitničarim”, potvrdio je.

„A tvoji krediti?”

„Treba ulagati...”, rekao je, „... inače nigde nećeš stići!”

Tip je imao muda.

Uživao sam u samoći. Čim bih stigao, palio sam radio, đuskao uz songove i pripremao poslužavnike za odvoženje. Na svaki sam postavljao par slabijih sadnica, kao što su me naučili. Usput sam brinuo o hebama – prizemnim žbunićima, kojih je bilo na stotine, i uskoro je rasadnik blistao u svom sjaju. Naišla je žena srednjih godina u neuglednom automobilu i dugo šetala između stolova. Kod Domena sam radio već godinu dana. Svaki čas me je nešto pitala. Odgovarao sam s *ne znam, nemam pojma i nemam tri blage*. Najzad je rekla:

„Stvarno vam je sve lepo sređeno. Ali vi niste baštovan po struci, zar ne?”

„Samo komšija”, odgovorio sam.

„A gde je vlasnik?”

„Verovatno na Kalcama postavlja šator. Nedavno je napustio posao u firmi i počeo da se bavi cvećem.”

„Ni on nije obučeni baštovan?”, začudila se.

„Koliko znam, on je mašinski tehničar ili nešto tako.”

Posle dva sata me je pozvao Domen. Napola u ekstazi, pitao je da pogodim ko mu je upravo bio u poseti. Odmahnuo sam glavom u slušalicu. Reкао je nepoznato ime i prezime i oduševljeno nastavio: „A došla je u autu koji izgleda kô da ga je ukrala ciganima!”

„A, ta”, sinulo mi je.

„Zar je bila i kod tebe? Šta si joj rekao?”, žudeo je za informacijama.

„Da si prestao da sastavljaš kolektore i da sam tvoj komšija”, rezimirao sam.

„Stvarno si joj to rekao? Znaš li uopšte ko je ona? Ona što na televiziji ima emisiju o baštovanstvu!”

Nikad više nije došla. Domenu treba bolji pi-ar od mene.

Na Dan zaljubljenih je usledilo otvaranje na Kalcama. Po dvorištu su bile izložene višegodišnje biljke i mušterije su se unapred radovalе što više ne moraju da idu u Ljubljano ili Postojnu. Neprestano su se raspitivali kad će cirkus da počne. Domen je novom lokacijom pridobio živalj s periferije Notranjske i Primorske i pre nego što je zvanično otvorio. Cele zime nije bilo padavina koje su vredne pomena, a 14. februara je padao sneg kao lud. Domen je kukao:

„Šta god da započnem, bog me zajebe u zdrav mozak!”

Na otvaranju nije bilo praktično nikoga. Vino namenjeno posetiocima morali smo da popijemo sami.

Nisam se žalio i kiša je uskoro oterala sneg, a sunce je oteralo kišu. Posao je bukvalno procvetao. Domen se ponosio prodajom.

„Dve hiljade evra samo danas”, izveštavao me je u Godoviču.

„Tri evra”, izveštavao sam i ja njega.

Sve kupce sam slao na Kalce. Mogao sam nešto i da prodam, ali sam ih ubeđivao da će tamo naći bolju robu. Kad to ne bi bilo dovoljno, pokušao sam da im kažem i to da je kod mene seoska radnjica, a na Kalcama tržni centar. Naposletku sam im dosadio i samo retko ko je još tuda prolazio. Postigao sam svoje. Konačno sam dobio svoj obećani mir.

„Tri hiljade”, pohvalio se Domen.

„Ništa”, rekao sam ja.

„Ništa nisi prodao? Jesi li uopšte u rasadniku?”

„A gde bih bio?!”, malo me je vređao, jer sam ga uvek obaveštavao ako sam nekud morao da idem. Ponekad sam bio odsutan dan, ponekad dva, nikad tri.

Sledeći dan je zvao već oko podne. U toku razgovora su ga neprestano prekidale mušterije. Jedva je uspeo da kaže da inkasiranjem ruši rekorde.

„Ništa”, umirio sam ga ja.

„Nije moguće! Sto posto negde piješ i farbaš me preko telefona kao juče. Doći ću da proverim!” Dojurio je kod mene usred špica. Zatim je tri sata sedeo za pultom i blejao uprazno, dok sam ja veselo čupao žuto lišće.

„A tamo je tolika gužva da ne uspevamo sve da uslužimo! Kako je to moguće?“, čudio se.

„Mene pitaš?!“

Najzad se vratio na radno mesto, a ja sam u raju pustio muziku do daske.

Mušterije su postale razmažene. Kupili bi cveće za balkon, ali ih je mrzelo da ga posade. Pisali su želje na papirićima i jedva sam uspevao da ispunim sve narudžbine. U korita sam sadio bršljan, petunije, begonije, tagetes, pelargonije, verbene, bidens, fuksije, surfinije... Uprkos paprenom cenovniku nije bilo pritužbi na plaćanje. Za svaki proizvod sam se potrudio kao da ga pravim za sebe.

Radni dan sam obično završavao zalivanjem. Domena skoro uopšte nisam viđao. Radio je od jutra do mraka. Jedne večeri me je iznenadio posetom i požurio da zategne ventil za vodu.

„Hoćeš da udaviš hebe?! Plivaju svuda naokolo! Ako želiš da ih uništiš, reci! Odmah ćemo ih skloniti!“

„Žedne su. A ja znam šta je žeđ!“

„Ako tako razmišljaš...“, odgovorio je, „... sutra ćeš ići na Kalce! Tamo niko ne voli da zaliva.“

Na Kalcama sam naleteo na isušene saksije. Četiri sata sam izgubio samo da im povratim vlažnost. Tek posle toga su mogle da upijaju vodu. Kvasio sam ih deset sati. Sunce je peklo i posle mnogo godina sam se usudio da se pred publikom pojavim u šorcu. Ranije me

je ograničavao bled ten, sad sam se dičio preplanulošću. Na rukama su se pojavili žuljevi od creva. Crevo sam premeštao levo-desno, duvao u dlanove, ali nisam odustao dok se biljke nisu povratile. Usput su me mušterije svašta zapitkivale. Odgovarao sam:

„Idite u Godovič! Tamo je bolja roba.”

Uveče je Domen došao po mene. S jedne strane je bio zadivljen jer sam uvelo cveće podigao iz mrtvih, a s druge nepoverljiv:

„Sigurno hoćeš da me nasamariš! Danas sam u Godoviču napravio 250 evra prometa, a ti cele nedelje nisi imao ni jednog jedinog kupca?! Koliko si do sada strpao u svoj džep?”

„Ništa”, došlo mi je da bacim crevo za zalivanje na zemlju i odem. Neka misli šta god hoće. Rekao je:

„Verujem ti, mada mi je teško da razumem. Sve vreme radim i stalno sam u minusu!”

Posle deset minuta se vratio i rekao da je za pultom našao kesu sa 600 evra u njoj. Dodao je:

„Stvarno nemam sreće sa zaposlenima.”

Svaki čas bi nekoga uhvatio s rukom u vreći i najurio. Sva prodaja se odvijala domaćinski. Račune smo pisali ručno i bacali u korpu. Najčešće ih uopšte nismo ni pisali ako stranka nije izričito zahtevala papir. Domen je o zaradi mogao samo da nagađa. Cveće je dolazilo i odlazilo kao putnici u autobusu. Sve isplate su tekle u gotovini. Dok je keš bio u kasi, sve je bilo u redu; kad je počelo da ponestaje para za dobavljače, počeo je da se raspituje.

„Jadna devojka”, pomislio sam naglas na simpatičnu blagajnicu.

„Njoj verujem više nego sebi! Tačno znam ko je!”

Balin je odleteo istog minuta. Nisam mogao da verujem. Branio sam ga do poslednje sekunde. Posle šest meseci otišao je u komunu na odvikavanje od droge.

Sve češće sam bio na Kalcama i postajao sam sve nezadovoljniji sobom. S jedne strane, posao s cvećem me je ispunjavao, a s druge strane sam sebi prebacivao da sam prodao dušu za pare. Bio sam rastrojen. Više ništa nisam pisao. U meni je ključalo.

„Danas idemo da sredimo vrt”, probudio me je Domen jednog jesenjeg jutra.

Poslušno sam ustao. Ionako nisam znao šta ću sa sobom. Ovako sam bar nešto zarađivao. U kombi smo poslagali alatke, lepog jovu, begonije i vino i dugo se vukli kroz šumu. Parkirali smo ispred vikendice koja je izgledala kao u bajci o Ivici i Marici.

„Unapred su mi platili duplo, zato moramo da se potrudimo! Ovde će u nedelju da se jebe politička elita”, rekao je dok je silazio.

Kod mene nije baš često bilo seksa. Žene sam voleo da gledam, ali od svakog vezivanja sam bežao kao đavo od krsta, ubeđen da ću izgubiti slobodu. Ako sam je uopšte još imao.

Dodavao sam mu saksije dok je kopao rupe i sadio. Sve je radio sam. Pitao sam:

„Zašto sam uopšte ovde?”

„Jer mi treba društvo.”

Bili smo prilično pod gasom, pa je okrugla gredica ispala elipsasta.

„Kud god da idem s tobom, napijemo se”, hvatao sam krivine. „Daću otkaz!”

„Ako ti trebaju pare, kaži! Platiću ti više”, završavao je sađenje.

„Nije problem u parama”, oklevao sam sa odgovorom dok smo se vraćali lovačkim putevima.

„Šta te onda muči?”

Tip je poznavao uske puteve i farme pored puteva su poznavale njega. Davao im je popust na cveće i svaka terasa nam je mahnula u znak pozdrava. Kad god bih naćeo temu, uvek bi mu zamirisalo cveće.

„Šta si ono rekao?”

„Problem je u tome što...”

„I na onoj terasi je naše cveće!”

Odustao sam. Kao i kombi, koji je prokuvao. Do Crnog vrha smo ga deset puta hladili. Tokom pauza smo šetali po lišću i tražili pečurke. Domen mi je opisao kako izgledaju vrganji i svaki ćas sam podvriskivao kad bih nešto našao. Odmahivao je glavom. Sve sam video braon.

Na Crnom vrhu pićke su domilele za naš sto i otimale se za Domenovu naklonost. Zanimale su ih iste stvari. Seks i cveće. Tiho sam ćučao u ćošku. Bilo je besmisleno raspredati o otkazu. Vegetirao sam dok se nisam komirao, a onda sam se izvalio u kombi.

Oko pola četiri ujutru odvezao me je prema Godoviču. Vozio je malo u levoj, malo u desnoj traci.

„Gde smo?“, pitao je na krivinama.

„Na putu“, budio sam ga udarcima u rame.

„Gde?“

„Još uvek na zajedničkom putu“, odgovorio sam kad smo sigurno parkirali ispred kuće.

Zimi nije bilo hitnog posla, ali nam je hitno trebalo piće. Kad me Domen ne bi pozvao, urgirao sam sâm. Na Kalcama smo vršili selekciju. U početku smo žalili svaki cvet, a na kraju smo bacali sve po redu. Tri četvrtine rasadnika završile su na otpadu. Pili smo od jutra do mraka i usput slušali umrlice na radiju. Kad nije sezona, vrtlari žive samo od sahrana. Domen je bogoradio:

„Zašto niko ne odapne blizu mene?!“

„Čak i da odapne“, rekao sam, „njegovi bi se odrekli cveća u dobrotvorne svrhe.“

„Hajde onda da bacimo i ove proklete božićne zvezde!“, odlučio je posle kraćeg razmišljanja. „Ionako se Bog urotio protiv mene!“

Dan pre Nove godine iznenada je izjavio:

„Od Nove godine više neću da pijem!“

Takva čvrsta obećanja sam čuo već nebrojeno puta od drugih ljudi. Pružio sam mu flašu. Nije odbio, ali bio je karakter. Posle praznika više nije ni dotakao piće. Ozbiljno je pristupio poslu. Nabavio je računar, postavio kamere i zaposlio školovane vrtlare. Za plate je izdvajao triput više, ali bar ga nisu potkradali.

Godovič sam udesio do te mere da mu je trebalo samo zalivanje, pa me je Domen zato sve češće vukao na Kalce. Tamo sam naleteo na očaravajuću brinetu, koja je postavila nove standarde lepote. Za njen izgled bih učinio bilo šta. Kad je saznala za platu, rekla je:

„Iz ovih stopa ću dati otkaz!”

„Bolje je imati lep posao nego patiti za više novca”, zadržavao sam je.

Izdržala je osam sati, ali sledećeg jutra sam se uzalud osvrtao tražeći je. Radila je samo jedan dan. Osim toga što me je sjebala lepotom, usadila mi je u mozak i razmišljanje sponzoruše.

„Ljubljancanke su skupe”, primetio je Domen moje razočaranje.

„Od sada ću i ja biti”, odvratio sam.

Osetio sam se potcenjeno, jer sam na televiziji čuo da najnižu platu u Sloveniji ima krojačica u „Muri” i to iznosi 540 evra bruto. Kada bih svaki dan radio osam sati i imao 23 radna dana mesečno, dobio bih tačno 383,91 evro. I to bez toplog obroka, regresa, trinaeste plate, božićnice, radnog staža itd. Ako je moja žena iz snova bila nezadovoljna skoro duplo višim iznosom, onda:

„Zahtevam tri evra na sat, što još uvek nije mnogo!”

Domen je malo razmišljao i posle pet minuta rekao:

„Toliko ne mogu da ti dam.”

Rukovali smo se i prijateljski rastali.

Kasnije je Domen ušao u korporaciju s najvećom vrtlarskom firmom u državi. Zauzeo je fotelju u upravi, nadzirao stanje na Kalcama i odahnuo. Posao ga više nije okupirao 24 sata dnevno. Posvetio se gajenju pečuraka i igricama na računaru.

Balin se vratio iz komune i zaposlio kod Domena. Sa sobom je poneo Sveto pismo. Listao ga je u svakom slobodnom trenutku, a ja sam opet zadovoljno gluvario oko kuće i uživao u životu bez para.